

PRÓBY KLASYFIKACJI WZORÓW LINII CZERWIENI WARGOWEJ

EWA JURCZYK-ROMANOWSKA
e.jurczyk@prawo.uni.wroc.pl

Zainteresowanie specyfiką ludzkich ust datuje się w nauce na 1902 r., kiedy to antropolog R. Fisher zwrócił uwagę na fakt, iż człowiek jest jedynym ssakiem, którego czerwień wargowa charakteryzuje się skomplikowanym rysunkiem utworzonym przez występujące tu linie i bruzdy. Jednakże do 1950 r. antropologia zajmowała się niemal wyłącznie opisem ich występowania. Godnym wzmianki jest to, iż w 1930 r. D. de Lille zaproponował prowadzenie badań nad czerwiecią wargową, jako użyteczne w kryminalistyce³⁴, a w 1932 r. E. Lockard, jeden ze słynniejszych francuskich kryminalistyków, jako pierwszy zwrócił uwagę na możliwość wykorzystania układu bruzd czerwieni wargowej do celów identyfikacji człowieka³⁵. Przełomowym okazał się być 1950 r., kiedy to L. Snyder w swojej publikacji *Homicide investigation* wskazał, iż linie i figury, które można zaobserwować w rysunku czerwieni wargowej tworzą indywidualne wzory, podobnie jak linie papilarne na opuszkach palców. Jego badania zostały zainspirowane nietypowym śladem – odblaskiem ust - znalezionym na zderzaku samochodowym. Ślad ten został zabezpieczony i następnie porównany z odwzorowaniem czerwieni wargowej kobiety, która została ranna w wypadku. Na tej podstawie stwierdzono, iż auto poddane oględzinom jest właśnie tym pojazdem, który potrafił kobietę. Można zaryzykować stwierdzenie, iż jest to pierwszy udokumentowany przypadek wykorzystania cheiloskopii – czyli subdyscypliny naukowej zajmującej się identyfikacją człowieka na podstawie śladu ust - w praktyce kryminalistycznej³⁶.

Przełomem w rozwoju cheiloskopii okazał się 1950 r., kiedy to Japończycy Y. Tsuchihashi i K. Suzuki zaczęli przeprowadzać na Wydziale Odontologii Sądowej w Tokio badania w tym zakresie³⁷. Poddali oni weryfikacji odciski pochodzące od 1364 osób w wieku 3-60 lat, badana grupa obejmowała 757 mężczyzn i 607 kobiet, a także znalazło się w niej 49 par bliźniąt jednojajowych. W wyniku przeprowadzonych przez siebie badań doszli oni do następujących wniosków:

1. W badanej grupie 1364 osób nie powtórzył się wzór układu bruzd czerwieni wargowej.
2. Obserwacja bruzd czerwieni wargowej u 49 par bliźniąt monozygotycznych wykazała, iż chociaż układ bruzd jest podobny, to w szczegółach odwzorowania zawsze różnią się od siebie.
3. Układy bruzd czerwieni wargowej tych samych osób były badane co miesiąc przez trzy lata, by zobaczyć, czy układ bruzd czerwieni wargowej jest niezmienny – nie zaobserwowano zmian rysunku czerwieni wargowej w ciągu tego okresu.
4. Ponieważ bruzdy czerwieni wargowej są tak samo indywidualne i niezmiennie, jak układ linii papilarnych, mogą stać się nowym, istotnym obszarem badań kryminalistycznych i genetycznych³⁸.

³⁴ C. J. Thomas, C. W. van Wyk, *The palatal rugae in identification*, "Journal of Forensic Odontostomatology" 1988, nr 6 (1), s. 21-25.

³⁵ A. Aggrawal, *The importance of lip prints (Forensic Files)*, <http://lifeloom.com/IIAaggrawal.htm>, 26.04.2007.

³⁶ L. Snyder, *Homicide Investigation*, t. 3, Springfield 1950, s. 60.

³⁷ J. Kasprzak, B. Łęczyńska, *Cheiloskopia. Identyfikacja człowieka na podstawie śladu czerwieni wargowej*, Warszawa 2001, s. 11.

³⁸ Y. Tsuchihashi, *Studies on personal identification by means of lip prints*, "Forensic Science" 1974, nr 3, s. 233.

Badania Japończyków stały się w istocie narodzinami cheiloskopii kryminalistycznej. Jednakże udowodnienie, iż ślad czerwieni wargowej spełnia wymagania stawiane wszystkim śladom kryminalistycznym, czyli niepowtarzalności, niezmienności i nieusuwalności, okazało się niewystarczające, by powszechnie stosować ten rodzaj dowodu. W praktyce równie ważna jest możliwość szybkiego odnalezienia konkretnego wzoru w bazie danych składających się z możliwie największej ilości takich odwzorowań, czyli stworzenie registratury cheiloskopijnej. Zatem kolejnym krokiem musiało stać się stworzenie przejrzystej, nadającej się do praktycznego zastosowania klasyfikacji śladów cheiloskopijnych, a próby dokonania tego towarzyszyły niemal wszystkim badaniom nad czerwienią wargową i zajęły następne 35 lat. Znalezienie rozwiązania możliwego do zastosowania w praktyce śledczej przysporzyło wiele trudności, ponieważ w rysunku linii czerwieni wargowej brak jest takiego elementu, który mógłby stanowić kryterium podziału (przykładowo jak delta we wzorze linii papilarnych).

Klasyfikacji rysunku linii czerwieni wargowej jako pierwszy dokonał M. Santos, dzieląc je na proste i złożone, z kolei proste zmarszczki i bruzdy podzielił na podgrupy w ramach których wyróżnił:

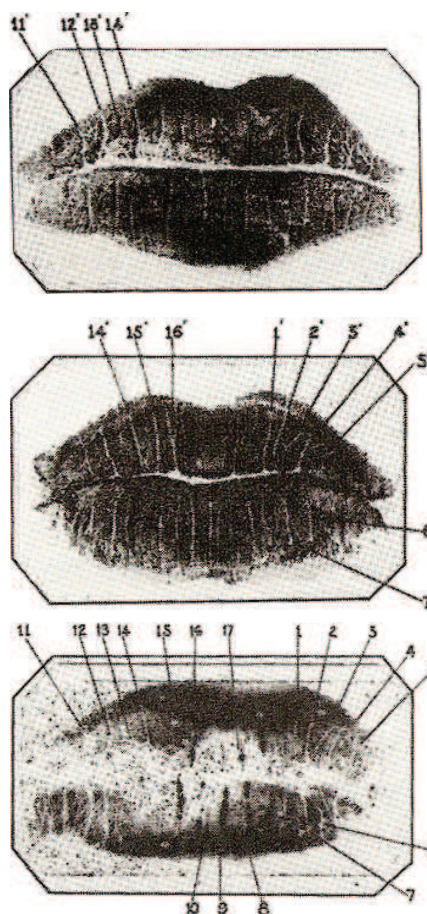
- proste linie (*a straight line*),
- zakrzywione linie (*a curved line*),
- linie tworzące kąt ostry (*an angled line*),
- linie o zakrzywieniu sinusoidalnym (*a sine-shaped line*).

Z kolei wśród złożonych zmarszczek i bruzd czerwieni wargowej wydzielił:

- rozdwojone (*bifurcated*),
- roztrojone (*trifurcated*),
- nieprawidłowe (*anomalous*)³⁹.

Powyższa klasyfikacja została zaproponowana w 1966 r. na IV Międzynarodowym Sympozjum Medycyny Sądowej w Kopenhadze. Jednakże samo określenie rodzajów linii okazało się niewystarczające do stworzenia odpowiedniej registratury.

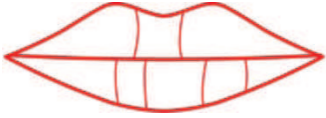
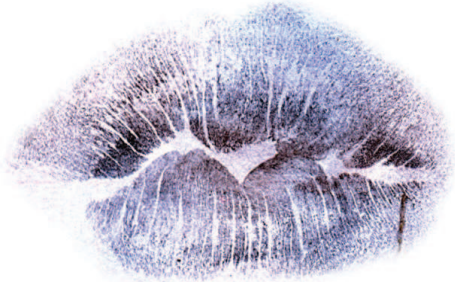

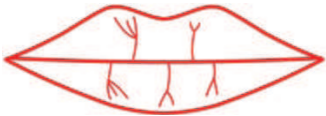
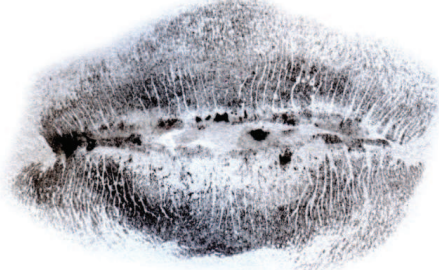
Kolejną próbę klasyfikacji osiem lat później podjęli twórcy cheiloskopii – Japończycy. Była ona oparta na klasyfikacji dentystrycznej. W odróżnieniu od klasyfikacji Santosa, Y. Tsuchihashi wyróżnił sześć typów wzorów z uwagi na kształt oraz kierunek bruzd:

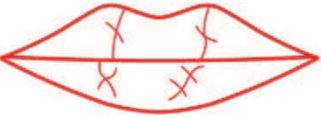
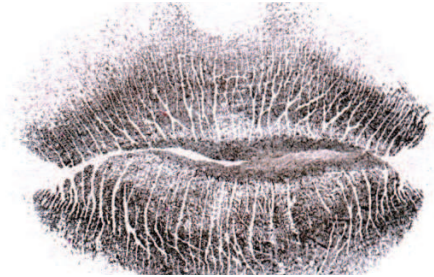

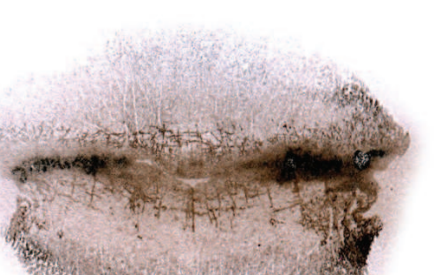

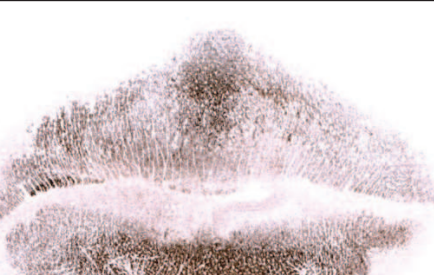

Rys. 1. Materiał dowodowy zabezpieczony na zderzaku samochodu (na dole) oraz materiał porównawczy pobrany od kobiety rannej w wypadku samochodowym (na górze); źródło: L. Snyder, *Homicide Investigation*, t. III, Springfield 1950, s. 65

³⁹ M. Santos, *Cheiloscopy. A supplementary stomatological means of identification*, "Journal of Medicine Legal" 1967, nr 2, s. 64-68.

Tabela 1. Schematy typów czerwieni wargowej - klasyfikacja japońska. Źródło: opracowanie własne na podstawie Y. Tsuchihashi, *Studies on personal identification by means of lip prints*, „Forensic Science” 1974, nr 3, s. 233 i nast.; odbitki czerwieni wargowej – materiał badawczy autorki.

Typ	Opis	Schemat	Przykład
I	bruzdy proste biegnące pionowo w poprzek ust (<i>clear-cut grooves running vertically across the lip</i>)		
I'	bruzdy proste biegnące pionowo w poprzek ust, ale zanikające w połowie drogi (<i>the grooves are straight but disappear half-way instead of covering the entire breadth of the lip</i>)		
II	bruzdy rozwidlone (<i>the grooves fork in their course</i>)		

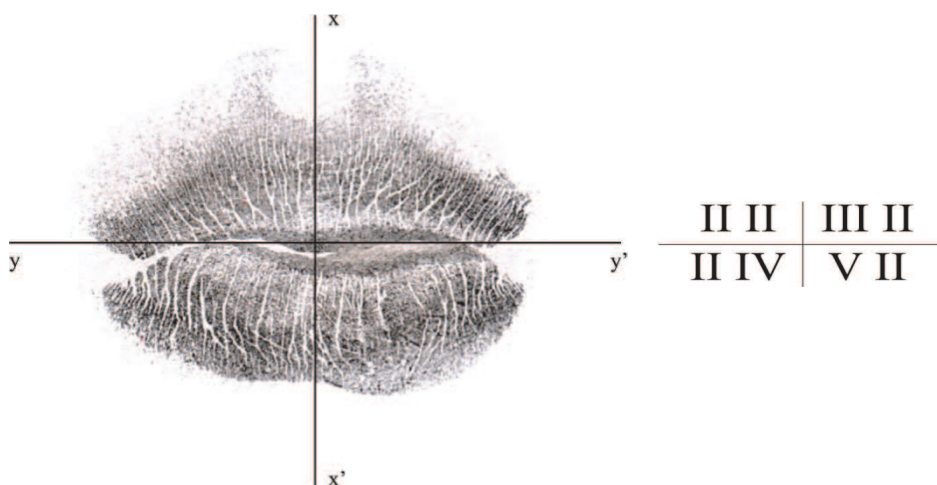
Typ	Opis	Schemat	Przykład
III	bruzdy poprzecinane (<i>the grooves intersect</i>)		
IV	bruzdy tworzące siatkę (<i>the grooves are reticulate</i>)		
V	bruzdy nie należące do żadnego z typów I-IV i nie mogące być wyróżnione morfologicznie (<i>the grooves do not fall into any of the types I-IV, and cannot be differentiated morphologically</i>)		

Przykładowe odbitki czerwieni wargowej, zaprezentowane w tabeli 1, przedstawiające określony typ rysunku linii czerwieni wargowej, zostały wybrane z uwagi na to, iż przeważa w nich typ wyróżniony w klasyfikacji japońskiej. Jednakże niezwykle trudno jest spotkać czerwień wargową, która prezentowałaby taki typ w postaci czystej. Zauważyli to już badacze japońscy i dlatego w swojej klasyfikacji zastosowali powszechnie stosowaną formułę dentystyczną. Stosując ją należy przez odbitkę czerwieni wargowej przeprowadzić linię poziomą ($y-y'$) oraz linię pionową ($x-x'$). Linie te powinny przechodzić przez środek czerwieni wargowej i krzyżować się pod kątem prostym⁴⁰.

Rys. 2. Wzór linii czerwieni wargowej wraz z naniesionymi liniami zaczerpniętymi z formuły dentystycznej. Źródło: Y. Tsuchihashi, *Studies on personal identification by means of lip prints*, „Forensic Science” 1974, nr 3, s. 236.

W ramach naniesionego układu współrzędnych określa się wzór rysunku linii czerwieni wargowej dla wewnętrznej i zewnętrznej części każdej powstałej w ten sposób ćwiartki.

Rys. 3. Przykład zastosowania klasyfikacji Tsuchihashi'ego. Źródło: opracowanie własne autorki.

J. Kasprzak określa przedstawioną klasyfikację Y. Tsuchihashi jako bardzo trudną do zastosowania w praktyce, pomimo jej logicznej spójności⁴¹. Jest tak ponieważ linie czerwieni wargowej na całej długości wargi, zarówno górnej, jak i dolnej są bardzo zróżnicowane, a w bezpośrednim sąsiedztwie występują rozwidlenia, linie proste, krzyżujące się, czy też tworzące siatkę. Kolejnym mankamentem zaproponowanej przez Y. Tsuchihashi klasyfikacji jest objęcie nią obu warg

⁴⁰ Y. Tsuchihashi, *Studies...*, dz. cyt., s. 236.

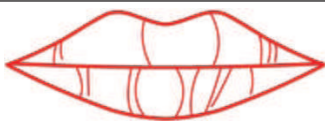

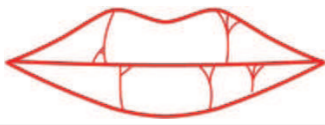
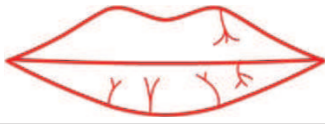
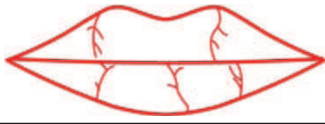
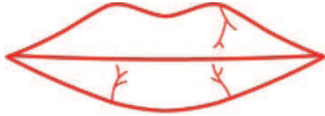
⁴¹ J. Kasprzak, *Linie czerwieni wargowej – cechy biologiczne i ich znaczenie w badaniach identyfikacyjnych człowieka*, „Problemy Kryminalistyki” 1984, nr 163, s. 81.

na prawie całej długości, natomiast na miejscu zdarzenia najczęściej odnajdywany jest jedynie fragment czerwieni wargowej. Do podobnego wniosku doszedł również autor tej koncepcji stwierdzając, iż układ bruzd czerwieni wargowej nie plasuje się w jednym typie, można jedynie mówić o przewadze jednego typu nad innym. Badając procentowo stwierdził on, iż:

- typ I przeważa u 27,3% mężczyzn i 26,2% kobiet,
- typ II przeważa u 18,2% mężczyzn i 23,8% kobiet,
- typ III przeważa u 31,3% mężczyzn i 33,3% kobiet,
- typ IV przeważa u 13,6% mężczyzn i 11,9% kobiet,
- typ V przeważa u 9,1% mężczyzn i 4,8% kobiet⁴².

Równocześnie badania nad systemem klasyfikacji wzorów czerwieni wargowej prowadzone były we Francji. W 1973 r. swoją klasyfikację zaproponował M. Renaud, w ramach której podzielił ślady ust na 10 grup, każdej z nich przyporządkowując literę zamiast liczby, by nie mylić wzoru klasyfikacji czerwieni wargowej z wzorem badań dentystycznych.

Tabela 2. Schematy typów czerwieni wargowej - klasyfikacja francuska.

Typ	Opis	Schemat
A	całkowicie pionowe (<i>complete vertical</i>)	
B	niecałkowicie pionowe (<i>incomplete vertical</i>)	
C	całkowicie rozgałęzione (<i>complete bifurcated</i>)	
D	niecałkowicie rozgałęzione (<i>incomplete bifurcated</i>)	
E	całkowicie rozgałęzione (<i>complete branched</i>)	
F	niecałkowicie rozgałęzione (<i>incomplete branched</i>)	

⁴² Y. Tsuchihashi, *Studies...*, dz. cyt., s. 238.

Typ	Opis	Schemat
G	wzór siateczkowy (<i>reticular pattern</i>)	
H	w formie X lub przecinka (<i>X or coma pattern</i>)	
I	poziome (<i>horizontal</i>)	
J	inne kształty: elipsa, trójkąt (<i>others forms: ellipse, triangle</i>)	

Źródło: opracowanie własne autorki na podstawie: M. Renaud, *L'identification chéiloscopique en médecine légale*, "Le chirurgien dentiste de France" 1973, Octobre, s. 65-69, [za:] I. M. Caldas, T. Magalhaes, A. Alfonso, *Establishing identity using cheiloscopy and palatoscopy*, Portugal 2006, s. 3.

Podobnie jak Y. Tsuchihashi, M. Renaud dzieli górną i dolną wargę na dwie części: prawą i lewą, następnie określając wzory znajdujące się na ustach zaproponowanymi przez siebie literami. Dla górnej wargi stosuje wielkie litery („D” dla określenia prawej strony, a „I” dla określenia lewej strony) i małe litery dla dolnej wargi („d” dla określenia prawej strony, a „i” dla określenia lewej strony). Zatem, gdy daną odbitkę czerwieni wargowej oznaczy się literami: „IdfijDadfe” oznacza to, iż na lewej stronie wargi górnej występują typy cech zakodowanych przez M. Renaud’a literami „d”, „f”, „i”, „j”. Natomiast na prawej stronie czerwieni wargowej występują cechy zakodowane pod literami „a”, „d”, „f”, „e”. Analogicznie dolną wargę oznacza się w następujący sposób: iBCDFdAECD, co odczytujemy jako zapis: lewa strona wargi dolnej posiada cechy zakodowane jako: „B”, „C”, „D”, „F”, a prawa strona dolnej wargi posiada cechy zakodowane jako: „A”, „E”, „C”, „D”. Jak widać, litery kodujące dane oznacza się wielkimi lub małymi literami w zależności od tego czy występują na górnej czy dolnej wardze.

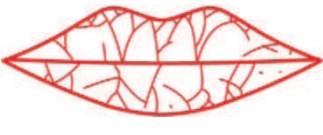

Klasyfikacja M. Renauda wydaje się być niezwykle skomplikowana, a biorąc pod uwagę, iż na czerwieni wargowej znajduje się średnio 1145 cech indywidualnych⁴³, niemożliwa w praktycznym zastosowaniu.

W 1974 r. czterotypową klasyfikację zaproponowali L. Hirth i H. W. Goedde⁴⁴. Określa ona zmiany w intensywności wykształcenia cechy, uwzględniając jednocześnie kształt, kierunek przebiegu i gęstość bruzd. Opis poszczególnych typów obejmuje obie wargi łącznie.

⁴³ J. Kasprzak, *Cheiloskopia kryminalistyczna*, Warszawa 1991, s. 49.

⁴⁴ L. Hirth, H. W. Goedde, *Lippenfurchen – Variabilität und Genetik*, „Humangenetik” 1975, nr 30, s. 47-62, [za:] E. Ziolkowska, *Przewodnik do badań bruzd czerwieni wargowej*, Poznań 1993, s. 9.

Tabela 3. Klasyfikacja L. Hirth'a i H. W. Goedde.

Typ	Opis	Schemat
I	obejmuje bruzdy proste, bez rozgałęzień, które są pionowo lub skośnie ułożone w stosunku do szpary ustnej; kończą one przebieg w szwie warg lub też znikają poniżej; mogą występować w stopniu intensywnie zagęszczającym czerwień, w znacznym rozproszeniu lub w formie pośredniej	
II	obejmuje bruzdy głównie pionowe lub skośnie z rozgałęzieniami bocznymi od podstawy, w połowie lub na różnej długości bruzdy głównej; układ bruzdy głównej i bocznych stanowi samodzielny wzór, nie krzyżuje się natomiast z bruzdami położonymi obok	
III	obejmuje bruzdy w postaci rozgałęzień bruzd bocznych, duże zagęszczenie powierzchni czerwieni wargowej, a kierunek przebiegu bruzd bocznych i dalszych jest skośny i silnie rozwarty w stosunku do bruzdy głównej; bruzdy boczne krzyżują się z wzorami obok położonymi	
IV	obejmuje bruzdy pionowe lub skośnie (typ I) lub z rozgałęzieniami bruzd głównych (typ II) i bocznych (typ III) poprzecinane bruzdami poziomymi, urzeźbienie czerwieni wargowej ma postać siateczki	

Źródło: opracowanie własne autorski na podstawie: W. Buchwald, B. Grubska, *Zróżnicowanie cech dermatoglificznych rąk a urzeźbienie czerwieni wargowej u kobiet*, „Problemy Kryminalistyki” 2003, nr 241, s. 29.

Odmianą klasyfikację zaproponował w 1979 r. teherański uczoney M. Afchar – Bayat, który przeprowadzał badania nad czerwienią wargową w Instytucie Medycyny Sądowej Uniwersytetu w Teheranie⁴⁵. Klasyfikacja ta bazuje na sześciu typach, wyróżnionych na podstawie rysunku bruzd czerwieni wargowej oraz dodaje jeszcze typ siódmy, w którym mieszczą się wszystkie cechy nie zakwalifikowane do innych typów. Przedstawia się ona następująco:

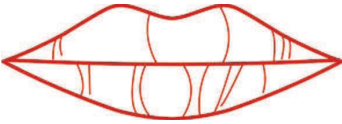
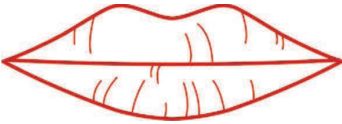
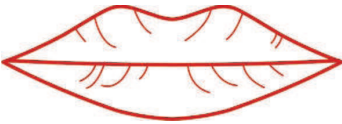
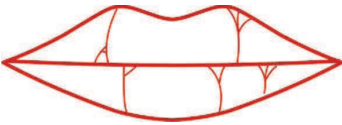
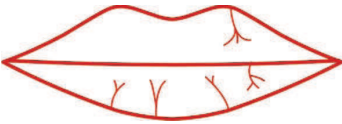
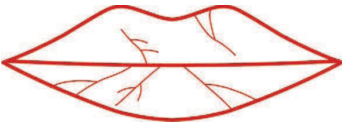
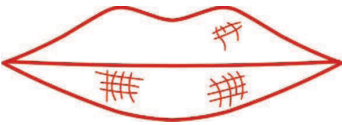

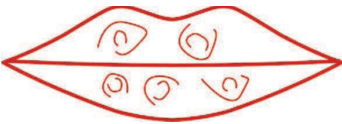
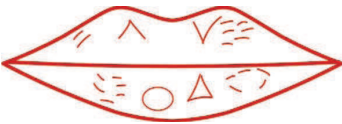
- A1 – bruzdy pionowe i proste, biegnące przez całą wargę (*vertical and straight grooves, covering the whole lip*),
- A2 – typ podobny do poprzedniego, lecz bruzdy nie biegną przez całą wargę (*like the former, but not covering the whole lip*),
- B1 – bruzdy rozgałęzione, biegnące prosto (*straight branched grooves*),
- B2 – bruzdy rozgałęzione, biegnące skośnie (*angulated branched grooves*),
- C – bruzdy zbieżne (*converging grooves*),
- D – bruzdy ułożone w siateczkę (*reticular pattern grooves*),
- E – inne bruzdy (*other grooves*)⁴⁶.

W 1982 r. w Czechosłowacji S. Reiterowa opracowała kolejną klasyfikację śladów czerwieni wargowej. Podzieliła ona wzory występujące na części przejściowej warg na sześć typów, a ponadto jeszcze w pierwszych dwóch typach wyróżniła po trzy podtypy:

⁴⁵ M. Afchar-Bayat, *Klassifizierungssystem für Lippenabdrücke*, „Kriminalistik” 1979, nr 31, s. 91.

⁴⁶ M. Afchar-Bayat, *Determination de l'identité par les empreintes des lèvres chez les femmes de Iran*, „Société de Médecine Légale” 1978, s. 589-592, [za:] I. M. Caldas, T. Magalhaes, A. Alfonso, *Establishing identity using cheiloscopy and palatoscopy*, Portugal 2006, s. 4.

Tabela 4. Schematy typów czerwieni wargowej - klasyfikacja czeska.

Typ	Opis	Podtyp	Opis	Schemat
A	linie proste	A1	wertykalnie przebiegające linie przez całą szerokość sfery przejściowej ust	
		A2	niepełny przebieg linii wertykalnych	
		A3	proste linie ukośne	
B	linie rozgałęzione	B1	wertykalnie przebiegające linie przez całą szerokość sfery przejściowej ust	
		B2	niepełny przebieg linii wertykalnych	
		B3	rozgałęzione linie ukośne	
C	mniej lub bardziej gęsta siateczka	brak	Brak	
E	linie horyzontalne	brak	Brak	
W	spiralne wzory wg Hirtha	brak	Brak	
F	inne osobliwości	brak	Brak	

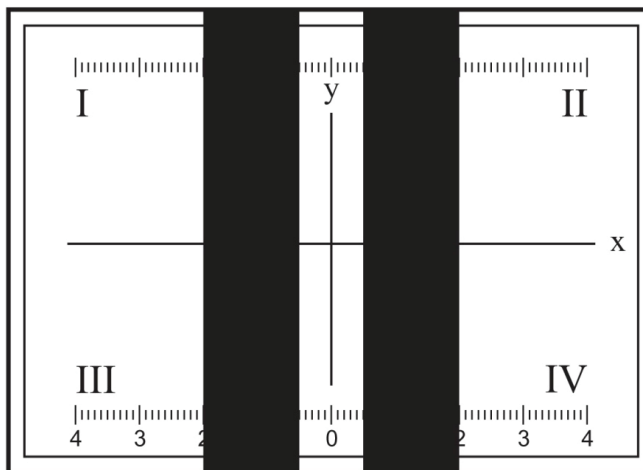
Źródło: opracowanie własne autorki na podstawie: S. Reiterowa, *Moznosti vyuziti cheiloskopie v kriminalisticke praxi*, [w:] „Acta Universitatis Palackianae Olomucensis”, t. IV, Olomuniec 1986, t. IV, s. 59 i nast.

S. Reiterowa, która swoje badania prowadziła na próbie 566 osób w wieku od 3 do 90 lat, stwierdziła, iż typy czyste wystąpiły jedynie u sześciu osób, co stanowi 1,1%⁴⁷.

Jak łatwo można zaobserwować, wszystkie powyższe klasyfikacje opierają się na rysunku linii czerwieni wargowej widocznym na całych ustach. Taka klasyfikacja w każdej z powyższych wersji, byłaby trudna do zastosowania w praktyce kryminalistycznej. Składa się na to szereg przyczyn. Po pierwsze bardzo rzadko można zaobserwować czerwień wargową, którą bez trudności można by zakwalifikować do jednego określonego typu. Najczęściej na wargach występuje szereg cech, które kwalifikują je do kilku różnych typów. Po drugie usta człowieka cechują się niezwykłą elastycznością i na niektórych odbitkach czerwieni wargowej jedne bruzdy mogą być lepiej widoczne, a na innych - te same bruzdy odzwierciedlone są bardzo słabo. W efekcie istnieje możliwość/ryzyko zakwalifikowania dwóch odwzorowań tych samych ust w nieco odmienny sposób. Kolejną okolicznością utrudniającą stosowanie powyższych kwalifikacji w praktyce jest fakt, iż często na miejscu zdarzenia pozostaje jedynie fragment śladu czerwieni wargowej, wyklucza to zastosowanie klasyfikacji opartych na całych odbitkach czerwieni wargowej w proponowanym przez autorów wymiarze, a pozwala jedynie na pewne ich przyporządkowanie. Ponadto należy zauważyć, iż w rysunku czerwieni wargowej brak jest takiego elementu, który mógłby stanowić kryterium podziału (tak jak np. w rysunku linii papilarnych wyróżniamy delte).

Biorąc pod uwagę powyższe zastrzeżenia J. Kasprzak zaproponował odmienną klasyfikację rysunku linii czerwieni wargowej, w której zrezygnowano z określania wzoru na całej długości wargi górnej i dolnej, a postanowiono określić go tylko w wybranym i ściśle oznaczonym wycinku czerwieni wargowej⁴⁸. Badania, przeprowadzone na 920 odwzorowaniach, wskazały, jako najbardziej charakterystyczny wycinek, środkowy fragment czerwieni wargi dolnej, jest on bowiem dobrze widoczny niemal w każdym przypadku ujawnienia śladu ust, a do badań wystarczy fragment o długości zaledwie 10 mm. W wycinku o takiej długości można ściśle określić ilościowo znajdujące się tam cechy i na tej podstawie wytypować rodzaj wzoru. Do takiego określenia wzoru J. Kasprzak wykorzystał specjalnie w tym celu wykonaną ramkę, zbudowaną z płytki szklanej z naniesionym układem współrzędnych XY i skalą milimetrową. Ponadto na płytce tej zamontowane są 2 ruchome paski przysłaniające, które przesuwają się w stosunku do osi X, będąc jednocześnie równoległymi do osi Y⁴⁹.

Rys. 4. Ramka służąca do wyboru pola wytypowanego przez J. Kasprzaka do określania wzoru czerwieni wargowej; źródło: J. Kasprzak, *Cheiloskopia kryminalistyczna*, Warszawa 1991, s. 38.

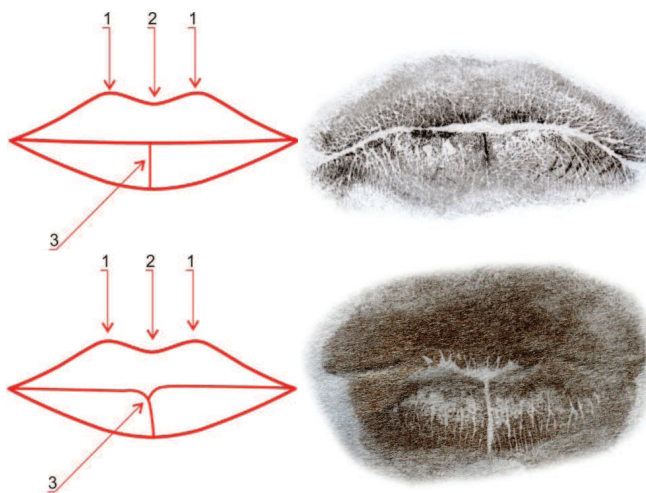

⁴⁷ S. Reiterowa, *Možnosti vyuziti cheiloskopie v kriminalistické praxi*, [w:] "Acta Universitatis Palackianae Olomucensis", t. 4, Olomuniec 1986, s. 65.

⁴⁸ J. Kasprzak, *Linie czerwieni wargowej...*, dz. cyt., s. 81.

⁴⁹ Tamże, s. 82.

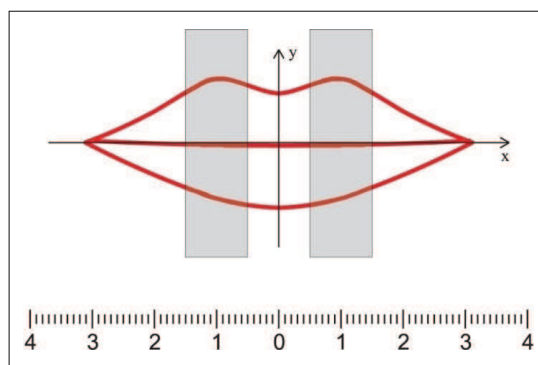
Przed dokładnym określeniem środkowej części wargi dolnej – a zatem wycinka wytypowanego przez J. Kasprzaka do klasyfikacji – ustalić należy, czy dysponujemy śladem obydwu warg, czy też nie. W pierwszym przypadku ramkę ustawia się na śladzie w taki sposób, aby oś Y przebiegała przez środek rynienki nosowo-wargowej i guzek wargi górnej, z kolei przecięcie osi XY powinno znajdować się na styku wargi górnej i dolnej, a przy rozchylnych ustach na szparze jamy ustnej. W drugiej sytuacji – gdy ujawniono jedynie ślad wargi dolnej oś Y ustawia się biorąc pod uwagę linię środkową wargi dolnej, która powinna pokrywać się z osią Y. Należy jeszcze wspomnieć, iż ze względu na kształt wargi dolnej, wyróżniamy dolną wargę o budowie prostej i o budowie płatowej⁵⁰ (rys. 5).

Rys. 5. Budowa ust: prosta (na górze) i płatowa (na dole): 1 – brzozy rynienki nosowo-wargowej, 2 – guzek wargi górnej, 3 – linia środkowa wargi dolnej. Źródło: opracowanie własne autorki.

W obu przypadkach linia środkowa dzieli wargę dolną na dwie części. Może się zdarzyć tak, iż zamiast jednej linii środkowej wystąpi linia podwójna lub nawet potrójna, a w szczególnych, rzadkich wypadkach - nie będzie występowała linia środkowa. W przypadku, gdy wargę dolną przedzielona jest pojedynczą linią oś Y ramki powinna się znajdować bezpośrednio nad nią. W sytuacji, gdy mamy do czynienia z podwójną linią środkową oś Y powinna przebiegać pomiędzy podwójnymi liniami⁵¹. Po ustawieniu ramki w sposób opisany powyżej, paski przysłaniające należy ustawić w odległości 5 mm zarówno w prawo jak i w lewo od osi Y – w ten sposób ogranicza się pole części środkowej wargi górnej i dolnej.

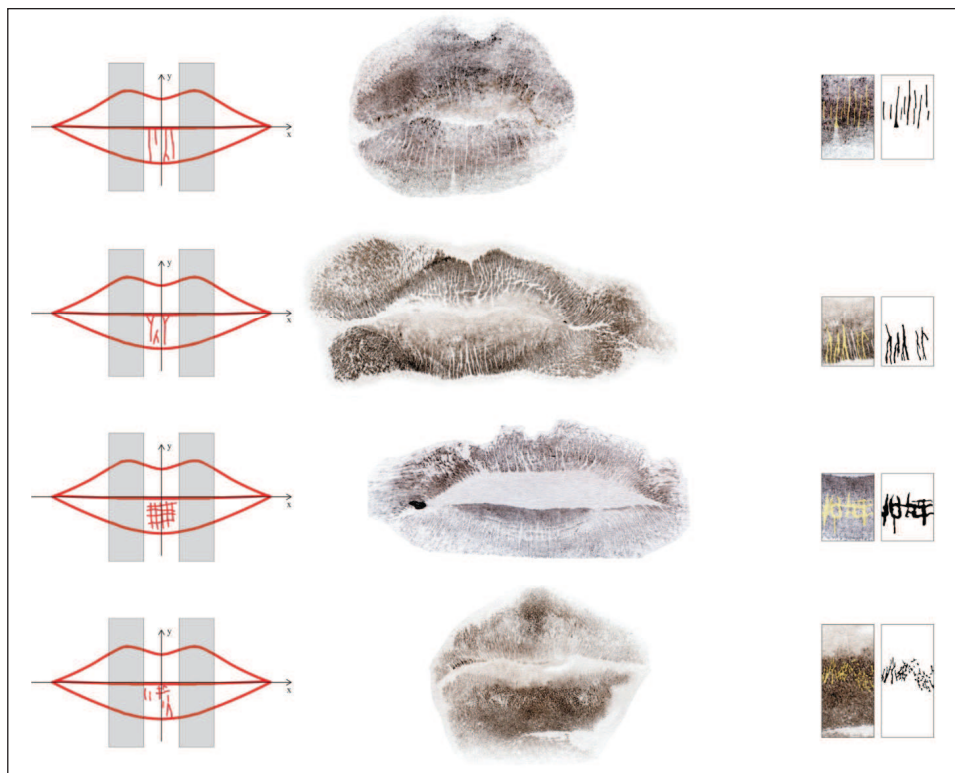
Według metody zaproponowanej przez J. Kasprzaka pole części środkowej wargi górnej traktowane jest wyłącznie pomocniczo, a określenie wzoru linii czerwieni wargowej dla danej osoby dokonywane jest na podstawie pola środkowego wargi dolnej. W zakreślonym polu wargi dolnej mogą ilościowo

Rys. 6. Ustawienie ramki przy określaniu wzoru czerwieni wargowej. Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Kasprzak, *Cheiloskopia kryminalistyczna*, Warszawa 1991, s. 39.

⁵⁰ J. Kasprzak, *Cheiloskopia...*, dz. cyt., s. 37.

⁵¹ J. Kasprzak, *Linie czerwieni wargowej...*, dz. cyt., s. 82.

Rys. 7. Wzory czerwieni wargowej zaproponowane przez J. Kasprzaka według porządku w kolumnach od lewej: schematyczne przedstawienie wzoru, odwzorowanie ust z charakterystycznym wzorem, powiększony centymetrowy wycinek wargi dolnej w miejscu określenia wzoru, wyekstrahowane linie i cechy będące podstawą do zakwalifikowania odwzorowania do konkretnego wzoru. Wzory przedstawione w wierszach od góry: liniowy, rozwidlony, siateczkowy, nieokreślony. Źródło: opracowanie własne autorki.

przeważać linie biegnące prosto (wtedy wzór określa się jako liniowy – oznaczając literą L), rozwidlenia (wzór rozwidlony – R), mogą również występować krzyżowania się linii i siatka (wzór siateczkowy – S). Może również zdarzyć się sytuacja, gdy powyżej wymienione elementy nie występują, nie są wyraźne lub są trudne do wyróżnienia, wtedy mamy do czynienia ze wzorem nieokreślonym – N⁵².

Dzięki pominięciu w klasyfikacji wzorów występujących na całej czerwieni wargowej, a skupieniu się wyłącznie na środkowym wycinku wargi dolnej, można ustalić wzór zarówno w materiale porównawczym, w którym występuje odbitka obydwu warg, jak i w materiale znalezionym na miejscu zdarzenia, gdzie często występuje jedynie odbitka wargi dolnej, często nawet nie w całej swojej długości.

W latach 2002-2008 prowadziłam badania, w ramach których poddałam analizie akta spraw z lat 1991-2006, w których wydano opinię cheiloskopijną. Z informacji uzyskanych w Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym w przywołanym okresie wydano 77 opinii, w stosunku do których podjęłam starania uzyskania wglądu we wspomniane dokumenty. W toku poszuki-

⁵² J. Kasprzak, *Linie czerwieni wargowej...*, dz. cyt., s. 83.

wań napotkałam liczne przeszkody. Należy zaznaczyć, iż znalezienie poszczególnych akt spraw wymagało przede wszystkim dobrej woli i chęci współpracy ze strony organów, które kolejno przejmowały konkretną sprawę. By ustalić aktualne sygnatury spraw oraz ich lokalizację wysłałam setki pism. Na podstawie uzyskanych informacji ustaliłam, że:

- 11 akt spraw zostało zgodnie z procedurą karną zniszczonych,
- w 3 przypadkach podano mi błędną sygnaturę sprawy, wobec czego nie udało się akt odnaleźć,
- w 7 przypadkach w toku sprawy nie występowano o opinię biegłego z zakresu cheiloskopii (wydano: 1 ekspertyzę otoskopijną, 1 ekspertyzę śladów zębów, 1 ekspertyzę śladów dłoni, i 4 ekspertyzy daktyloskopijne),
- w 1 przypadku przekazano sprawę do ścigania władzom amerykańskim,
- w 1 przypadku zażądano ode mnie zgody Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, by udzielić mi jakichkolwiek informacji,
- w 1 przypadku zażądano ode mnie zgody Prokuratora Generalnego, by udzielić mi jakichkolwiek informacji.

Wobec powyższego pozostało 50 opinii biegłego z zakresu cheiloskopii, które miałam możliwość odnaleźć. W wyniku dalszych poszukiwań przesłano mi, bądź udostępniono do wglądu 43 akta spraw, jednakże tylko w 27 przypadkach znajdowała się tam opinia biegłego z zakresu cheiloskopii. Taka różnica liczbowa wynikała z faktu, iż często instytucje wysyłały mi każde akta spraw o danej sygnaturze, które były prowadzone we wszystkich podległych wówczas jeszcze prokuraturach rejonowych. Zdaję sobie sprawę, iż 27 akt spraw można określić jako niewielką ilość, niemniej jednak stanowi to 37,5% spraw odnalezionych w stosunku do wszystkich spraw, w których była wydana opinia cheiloskopijna. Jednakże w kontekście prezentowanego artykułu najistotniejszy wydaje się być fakt, iż we wszystkich odnalezionych przypadkach pozostawiony na miejscu zdarzenia fragment obejmował wytypowany przez J. Kasprzaka środkowy wycinek wargi dolnej i nadawał się do przeprowadzenia analizy kwalifikującej ślad do określonej kategorii wzorów. Na tej podstawie w pełni uprawnione staje się twierdzenie, iż klasyfikacja polska, jako jedyna z dotychczas stworzonych nadaje się do zastosowania w praktyce kryminalistycznej i stanowić może podwaliny do utworzenia skomputeryzowanej registratury cheiloskopijnej.

BIBLIOGRAFIA

- Afchar-Bayat M., *Determination de l'identité par les empreintes des lèvres chez les femmes de Iran*, "Société de Médecine Légale" 1978.
- Afchar-Bayat M., *Klassifizierungssystem für Lippenabdrücke*, „Kriminalistik“ 1979, nr 31.
- Buchwald W., Grubska B., *Zróznicowanie cech dermatoglicznych rąk a urzeźbienie czerwieni wargowej u kobiet*, „Problemy Kryminalistyki” 2003, nr 241.
- Caldas I. M., Magalhaes T., Alfonso A., *Establishing identity using cheiloscopia and palatoscopy*, Portugal 2006.
- Hirth L., Goedde H. W., *Lippenfurchen – Variabilität und Genetik*, „Humangenetik” 1975, nr 30.
- Kasprzak J., Łęczyńska B., *Cheiloscopia. Identyfikacja człowieka na podstawie śladu czerwieni wargowej*, Warszawa 2001.
- Kasprzak J., *Cheiloscopia kryminalistyczna*, Warszawa 1991.
- Kasprzak J., *Linie czerwieni wargowej – cechy biologiczne i ich znaczenie w badaniach identyfikacyjnych człowieka*, „Problemy Kryminalistyki” 1984, nr 163.
- Reiterowa S., *Moznosti vyuziti cheiloskopie v kriminalisticke praxi*, [w:] „Acta Universitatis Palackianae Olomucensis”, t. IV, Olomuniec 1986.
- Renaud M., *L'identification chéiloscopique en médecine légale*, "Le chirurgien dentiste de France" 1973, October.
- Santos M., *Cheiloscopia. A supplementary stomatological means of identification*, "Journal of Medicine Legal" 1967, nr 2.
- Snyder L., *Homicide Investigation*, t. 3, Springfield 1950.

Thomas C. J., van Wyk C. W., *The palatal rugae in identification*, "Journal of Forensic Odontostomatology" 1988, nr 6 (1).
Tsuchihashi Y., *Studies on personal identification by means of lip prints*, "Forensic Science" 1974, nr 3.
Ziółkowska E., *Przewodnik do badań bruzd czerwieni wargowej*, Poznań 1993.

NETOGRAFIA

Aggrawal A., *The importance of lip prints (Forensic Files)*, <http://lifeloom.com/II/Aggrawal.htm>, 26.04.2007.

Słowa kluczowe

cheiloskopia, czerwień wargowa, ślady ust, registratura cheiloskopijna, klasyfikacja wzorów czerwieni wargowej.

STRESZCZENIE

Prezentowany artykuł opisuje próby klasyfikacji wzorów czerwieni wargowej, których celem było stworzenie możliwej do wykorzystania w praktyce registratury cheiloskopijnej. Zarówno przełomowe badania japońskie, jak i następujące po nich brazylijskie, francuskie czy czeskie, mimo wysokiego stopnia dokładności w kwalifikowaniu poszczególnych wzorów – nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. Dopiero klasyfikacja polska, przedstawiona przez J. Kasprzaka, który zrezygnował z opisu wszystkich wzorów występujących na czerwieni wargowej człowieka na rzecz precyzyjnego określenia ilościowej przewagi cech na środkowym fragmencie wargi dolnej okazała się możliwa w zastosowaniu. W wyniku przeprowadzonej przez autorkę analizy akt spraw okazuje się, iż jest to jedyna klasyfikacja możliwa do wykorzystania w praktyce, zatem może stać się podstawą do stworzenia skomputeryzowanej registratury cheiloskopijnej.

AN ATTEMPT TO CLASSIFY THE PATTERNS OF VERMILLION BORDER LINES

Keywords

Lip print identification, vermillion border, lip print, lip prints database, classification of vermillion border patterns

Summary

The presented article describes the attempts to classify patterns of vermillion border, the aim of which was to create usable lip prints database. Revolutionary Japanese research, as well as succeeding Brazilian, French or Czech investigations on the discussed topic, in spite of high accuracy level in classifying particular types of patterns did not bring the desired result. However, Polish classification proposed by J. Kasprzak who resigned to describe all of human vermillion border patterns in order to precisely define quantitative predominance of features in the middle fragment of lower lip appeared to be applicable. In fact, after analysis of cases data conducted by the author of the article it turns out that Kasprzak's classification is the only one that can be applied in practice. Therefore, it may become a basis to create computerized lip print database.